

Kot filozof avtor na koncu preudarno simpatizira z znanostjo, in v dispozitivu zlije vodo na svoj filozofski mlin, ko pravi, da *znanost potrebuje filozofijo*, in celo, da *filozofija potrebuje znanost*. Zdi pa se, da je avtor v svojih traktatih mnogokrat mislil na *praktično »filozofijo«* (pod narekovaji) – torej na *ideologijo*, kakršna je npr. etika.

Videti je, da avtor celo preveč podlega etiki kot imperativu, ki je v svojih temeljih obrnjen proti tekmovalnosti. V svojem filozofskem vidiku se Žalec odloči za napotek češ, da (pretirana) tekmovalnost ni nič dobrega. Sociolog Kolenc nam v isti knjig v povezavi s kapitalizmom namiguje ravno nasprotno. Skozi sociološki vidik namreč dobimo občutek, da družbenega napredka ne bi bilo, če človek ne bi bil tako tekmovalen. Tekmovalnost je skozi sociološko analizo prepoznana kot kategorija napredka, ki ljudi vodi k boljšemu življenju.

Medtem ko nam filozof in sociolog vsak na svoj način namigujeta kako bi se bilo dobro znati v kontekstu tekmovalnosti, pa sta ženski avtorici Kobalova in Lebaričeva s tega vidika precej bolj zadržani oz. previdni. Psihološki vidik je konceptualno precej bolj podoben sociološkemu kot Žalecovi filozofski psihologiji. Avtorici podobno kot Kolenc ugotavljata kako je s *samozavestjo*, *motivacijo* in *tekmovalnostjo* pri slovenskih, srbskih in španskih študentih. Bralca najprej spreleti občutek, da je bilo v to psihološko-sociološko raziskavo vloženo veliko truda, vendar pa hitro postanejo aktualni tudi metodološki pomisleki. Združevanje študentov in študentk v enoten vzorec postane z metodološkega vidik problematično, če vemo, da so se določena vprašanja nanašala na telesne sposobnosti, šport in zunanji videz. Tukaj so razlike lahko zelo pomembne, in to ravno v kontekstu samopodobe, motivacije in tekmovalnosti.

Psihoanalitični vidik, ki je kot replika aktualen pri vseh treh vidikih, je v tem kontekstu še kako relevanten. Skozi psihološki vidik sta avtorici sicer opozorili, da so mnoge raziskave nakazale znatne razlike med moškimi in ženskami v kontekstu tekmovalnosti – jasno pa je tudi, da je ženska samopodoba v veliki meri narcistično strukturirana. Ravno koncept *narcizma* je tisti, s katerim bi bilo mogoče marsikaj interpretativnega povedati, še posebno v povezavi na *patološki narcizem*, ki ga je kot sociološki fenomen leta 1978 predstvil Christopher Lasch.

Kakorkoli že, knjiga bo dobrodošla za vse tiste bralce, ki bi radi kaj novega zvedeli o samopodobi, motivaciji in tekmovalnosti. Radikalnih novosti oziroma »drugačnosti« v knjigi sicer ni, kar niti ne moti, saj knjiga ne sodi med t.i. težka branja. Že to da zvelo nekaj novih socioloških in psiholoških dejstev oz. informacij nekaj šteje. Če pa bralca napodti k nadaljnjemu študiju in branju drugačnih strategij in konceptov razumevanja samopodobe, motivacije in tekmovalnosti pa toliko bolje.

Milan Hosta

ur. Niko Toš, Brina Malnar: Družbeni vidiki zdravja – sociološka raziskovanja odnosa do zdravja in zdravstva. Ljubljana : Založba FDV, IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, zbirka Dokumenti SJM, 2002 239 strani (ISBN 961-235-110-4), 4.200 SIT

V času, ko smo mobilni, ne da bi obremenili telo, problematika zdravja postaja vse bolj aktualna. To je lahko znak ozaveščenosti posameznika ali pa ravno nasprotno – pomanjkljiva prilagoditev na spremenjene bivalne razmere. Lahko je znak odkrite skrbi pristojnih institucij, ali pa ideološko sprenevedanje in premeščanje družbene odgovornosti. Mar zdravje postane vrednota, šele ko ga izgubimo? Kaj sploh je zdravje ter kako ga obravnavati, da bomo čim bližje

zadovoljivemu odgovoru? Vprašanj je mnogo in vsaj nekaj odgovorov dobimo v predstavljeni knjigi.

Knjiga zdravje obravnava kompleksno; na način zbranih prispevkov, ki se vsak po svoje in hkrati vsi skupaj obračajo k zdravju v kontekstu družbenega ter tako tvorijo zanimivo študijo, ki med drugim temelji na raziskavah opravljenih v Centru za raziskovanje javnega mnenja pri Fakulteti za družbene vede.

Zdravje naj bi se utemeljevalo kot aktivni, dinamični princip, pri katerem je jasno, da posameznik ni nikoli ločen od celote (od okolja in okoliščin) in tako pred vstopom v knjigo zavzamemo distanco do morebitne normalizacije in opredelitve zdravja kot *stanja*. Primerna začetna kontekstualizacija zdravja, ki se vzpostavlja ob mnogih v knjigi izpostavljenih kriterijih: življenjske razmere in stil, socialno-ekonomski status, okoljske danosti itd., je odločilnega pomena. Kot se izkaže skozi vsebino je bila začetna previdnost odveč, saj gre za družbeno konceptualizacijo zdravja, ki se razlikuje od fiziološke, ki je v športnih krogih, iz katere sredine prihaja avtor prispevka, pogosto obremenjena predvsem s statistično utemeljenimi dejstvi, ki vodijo v interpretacijo narejene normalnosti in se pomanjkljivo, če sploh, umešča v širši družbeni kontekst.

Knjigo sestavlja pet prispevkov, ki jih na kratko povzemamo. Uvodni prispevek avtorice Brine Malnar predstavlja najrelevantnejše aktualne koncepte iz sociologije zdravja (Foucault, Marx, Parson, Goffman) in se nato obrača k trem tematskim sklopom: medikalizacija družbe, družbene neenakosti in življenjski slog. Pri prvem sklopu avtorica kritično prikaže obe plati medalje medikalizacije, ki v skrajnosti obravnava celo socialno problematiko in s tem povzroča tudi politične učinke, ki pa jih na račun individualizacija in biologizacije bolezni skuša izničiti. Z empiričnimi raziskavami, ki jih Malnarjeva navaja, v drugem delu utemelji socialno neenakost oz. socialni stres kot zdravju škodljiv dejavnik in nato v tretjem delu, ob dejstvu da je znano, da življenjski slog pojasnjuje le tretjino variance v zdravju, obravnava rekreacijo, prehranske navade, odnos do telesne teže in kajenje kot nekatere izbrane elemente 'zdravega življenjskega sloga'.

Drugi članek, Muller, Nemeth in Toš, predstavlja nove teoretične utemeljitve in empirične vidike kot pomembnejše povezave med življenjskimi razmerami, socialno-ekonomskimi tveganji, neenakostjo glede na zdravje. V prvem delu avtorji ugotavljajo, da je z empiričnega vidika, izraženo s statističnimi merami, povezanost med omenjenimi področji sorazmerno šibka in nepomembna, kar pa ne velja za medicinsko-fiziološki vidik. Empirični del prispevka je izdatno podprt s primerjanjem podatkov Euromodule iz petih držav. Skozi analizo socialno-ekonomskih tveganj in neenakosti na področju zdravstva avtorji utemeljijo nov pristop do temeljnega nevrofiziološkega opisovanja povzročiteljev stresov.

Tretji članek, Nevenka Černigoj Sadar, že z naslovom – Kakovost različnih področij življenja in zdravje – pokaže na kompleksnost vsebine, ki upošteva tako pozitivne kot negativne vidike zdravja, ki jih okvirja Allardtova teorija potreb in Veenhovnova klasifikacijska shema konceptov blagostanja. V študiji avtorica naredi sintezo analiz, večina jih je bila narejena v okviru projekta 'Zdravje in kakovost življenja', ki pojasnjujejo socialne, materialne, delovne in zunajdelovne okoliščine, v katerih različne socialne skupine vzpostavljajo svoje zdravje oz. bolezen. Ena od zanimivejših ugotovitev nanizanih v sklepu prispevka je zagotovo spolna razlika pri vplivu uravnoteženosti različnih področij življenja. Pri moških je pomen uravnoteženosti življenja na bolezensko simptomatiko sicer zaznan, vendar ne nosi take pomembnosti kot pri ženskah, kjer je uravnoteženost bolj vsebinsko različna, medtem, ko pri moških odstopa občutek kontrole življenja.

Naslednji prispevek, Niko Toš in Brina Malnar, predstavlja Stališča o zdravju in zdravstvu glede na SJM v obdobju 1994-2001. Gre za široko zasnovano raziskavo, ki vsebuje pester sklop kazalcev zdravega življenjskega sloga, vprašanja, ki zadevajo subjektivno doživljanje zdravja in telesne kondicije, sklop kazalcev neposrednih zdravstvenih težav. V drugem delu se obrača k odnosu oz. zadovoljstvu uporabnika z zdravstvenim sistemom, v tretjem pa zaključuje s kratko obravnavo javnomnenjske zaznave tematike zdravstvenega zavarovanja. Ker gre za longitudinalno

študijo, so razvidni tudi morebitni trendi v spreminjanju stališč in vedenjskih praks, ki zadevajo zdravje. Ugotovitve vsekakor prinašajo koristne informacije tistim, ki jih zanima sociološki vidik zdravja, tistim, ki soustvarjajo politiko in sistem zdravstva in seveda tistim, ki se v to posredno vključujejo; politično ali sistemsko delujejo na področjih, ki zadevajo zdrav življenjski slog.

Zadnji prispevek, avtor Niko Toš, presenetljivo izvira iz leta 1983, kar se v uredniški konceptualizaciji knjige izkaže za strateško pozitiven doprinos k kompleksnosti aktualizacije problematike. Raziskava temelji na podatkih SJM leta 1982 in obravnava socialne determinante zdravstvenega vedenja. Teoretične postavke se obračajo predvsem na področje razredno-slojne strukturiranosti družbe, s pomočjo katerih naj bi identificirali zdravstveno kulturo, razkrili stopnjo zaupanja in zadovoljstva uporabnikov in primernost organizacijske kulture v smislu dostopnosti in prijaznosti. Ker gre za pogled nazaj, morda bralca zbode v oči danes zanemarjena vrednota solidarnosti, ki jo uporabniki izpostavljajo. Morda bi se lahko ob podrobnejši primerjavi z izsledki drugih raziskav omenjenih v knjigi tudi po tem kriteriju (solidarnost) pokazalo na spremembe družbene klime in dojemanje zdravja in zdravstva.

Ker ne gre zaključevati s posameznimi ugotovitvami, bi izpostavili pristop, ki ga omenjajo avtorji drugega prispevka in bi lahko veljal za celotno knjigo. Med mejami, ki jih postavljajo znanstvene panoge in se ohranjajo v družbenih znanostih ter med socialno psihologijo in medicinskimi raziskavami se vzpostavlja polje pomembnih vprašanj. Zato je prehajanje med znanostmi, uporaba različnih metodologij in združevanje le-teh edina pot, ki vodi k zadovoljivim odgovorom.

Maruša Perat

**Bojana Kunst: Nevarne povezave – Telo, filozofija in razmerje do umetnega. Ljubljana: Maska, zbirka Transformacije, 2003
223 strani (ISBN 961-91078-7-X), 3.900 SIT**

Življenje sodobnega človeka je prepleteno s tehniko in sodobnimi tehnologijami, ki v nas budijo dvome in strahove tako v sedanjosti, še večjo negotovost in strah pa prinašajo v našo prihodnost. Odgovor na vprašanje, kje je meja integracije umetnega v vse plasti življenja in celo v nas same, skuša podati pisateljica knjige. Ali človeško telo, ki se ni spremenilo že stoletja in nas omejuje, izgublja bitko z modernimi tehnologijami? Gre že za skoraj tradicionalni spopad med naravnim in umetnim, ki pa po mnenju avtorice verjetno ni bil nikoli bolj aktualen kot je sedaj, še posebej s sodobno biopolitiko telesa.

Avtorica knjigo razdeli na tri tematske sklope, in sicer *Razvezavo, Povezavo in Nevarne povezave*. V *Razvezavi* se ukvarja s še danes aktualno filozofijo Descartesa; predvsem z njegovim velikim delom *Le Mond*, ki pa je tudi začetek dveh nadaljnjih del *Traite de la lumiere (Razprava o svetlobi)* in *L'Homme (Razprava o človeku)*.

Rene Descartes (1596-1650) je eden najpomembnejših filozofov zahodnega sveta. Na novo je izgradil temelje filozofije kot novega filozofskega sistema in poskušal popolnoma integrirati filozofijo s takratno novo znanostjo. Njegova filozofska dela so imela velik vpliv tudi na kasnejše velike mislece, zato se ga pogosto smatra za očeta moderne filozofije; je utemeljitelj filozofije novega veka.

Ukvarjal se je predvsem z vprašanjem, kaj moramo vedeti, pa tudi z vprašanjem o zanesljivosti našega spoznanja; zanj pa je bilo pomembno tudi vprašanje, kakšno je *razmerje duše in telesa*. Descartes je bil prepričan, da obstaja neka povezava med materijo in dušo. Duše se samo zavedamo, kajti ni snovna. Torej je tudi ne moremo deliti. Medtem ko je materija snovna in jo lahko delimo, vendar ni zavestna. Misel je popolnoma svobodna glede na materijo, ravno